

AKADÉMIA KLASICKEJ EKONÓMIE 2010

Eurofondy, áno či nie ?

EUROFONDY

Eurofondy sú symbolom pomoci a solidarity EÚ voči znevýhodneným štátom, oblastiam či regiónom.¹ Vnímané sú vo všeobecne jednoznačne pozitívne i keď je o tomto procese malá informovanosť.² Pozitívnu publicitu robí svojim fondom EÚ (asi ťažko čakať iné), ale i politici, ktorí sa radi pochvália za peniaze iných. I každý úspešný projekt je vo svojom okolí vnímaný ako veľký úspech (oprava škôl, nemocníc, nové služby atď.). Tak ako má každá minca však dve strany, tak ich má i každá ekonomická aktivita. Už francúzsky ekonóm Frédéric Bastiat tvrdil, že každá aktivita má celú sériu účinkov. A to účinkov viditeľných – bezprostredných a účinkov skrytých – ktoré sa ukazujú postupne.: *„Zlý ekonóm má za cieľ malý prosperch v prítomnosti, ktorý bude mať za následok v budúcnosti veľké zlo, zatiaľ čo skutočný ekonóm sa zameriava na veľký budúci prosperch, i za rizika, že v prítomnosti sa prejaví ako malé zlo.“*³ A to je dosť dôležitý odkaz, lebo hlavne v časoch ekonomickej krízy sa zjavujú populárne kroky, ktoré majú „naštartovať ekonomiku“, „znižovať regionálne rozdiely“ a pod. a pritom pri dlhodobom pôsobení je ich účinok dosť problematický – až katastrofálny.

To, že je princíp okamžitého „liečenia“ veľmi populárny najlepšie dosvedčuje momentálna politika FED-u, ktorý „vyrába“ miliardy dolárov a na hlbšie úvahy, čo to urobí s ekonomikou USA v budúcnosti ...akosi neostáva predstaviteľom FED-u čas .... Už len ostáva dúfať, že podobné úvahy o zoslaní zdrojov do ekonomiky „z nebies“ nenapadne predstaviteľov ECB ... stačí, že v poslednom čase prejavujú „kreativnosť“ pri problémoch členských štátov zo štátnymi dlhmi ...

Byrokracia

Pri každej redistribúcii zdrojov vnikajú administratívne náklady. Administratívne náklady sú vždy, ale tie určite nie sú rozhodujúce. Sú však dosť vysoké na to aby sa stali zaklínadlom pre udržanie, prípadne zvýšenie počtu úradníkov pri snahách o ich racionalizáciu, ktorá je cieľom každej vlády, len sa to „akosi“ nedarí. Armáda 2 000 úradníkov je nákladná položka pre krajinu. Eurofondy sa stali „heslom“ štátnych úradníkov, pri viac či menej vážnych pokusoch politikov, o zoštíhlenie štátneho aparátu. A dokonca štátna mašineria nemala problém „dokázať“, že je vlastne tých úradníkov strašne málo ... Nuž a kto je zamestnaný, i keď ani nevie prečo, tak rád vyvíja nejakú činnosť a „eurofondový“ úradníci radi dokazujú zmysel svojej existencie pri komplikovaní už i tak komplikovaného bruselského systému prerozdelenia.

Samozrejme sa nesnažia úradníci a firmy pomáhajúce pri administrácii zadarmo. Každý projekt vyžaduje značné administratívne nároky na možného „šťastného“ obdarovaného. Bez pomoci poradenských firiem je podanie úspešného projektu takmer nereálne. A tie samozrejme niečo stoja a istota návratnosti je nulová. Z týchto dôvodov prvotné nadšenie u možných prijímateľov často ochladlo. I tí „šťastní“ nemajú vždy vyhrané, lebo stačí nejaká administratívna chyba, či naplánovaná zmena v projekte počas realizácie a výsledkom je nepreplatenie časti, alebo celého projektu.

A tak, ak i máme nijaké pridelené zdroje, tak je problém s ich čerpaním podľa pravidiel Bruselu. Stále sme pod kritikou, že čerpáme pomaly a, že zas nestíhame a zas o zdroje prídeme. Bez ohľadu na stále rastúci počet úradníkov s agendou eurofondou, stále „nestíhame“ a stále nás ubezpečujú politici, že to stihneme ...

---

¹ SR v dvoch programových obdobiach krajina získala na realizáciu projektov regionálneho rozvoja a politiky súdržnosti finančný balík v hodnote približne 12,2 miliárd eur, pričom podstatná časť týchto prostriedkov- až 11 miliárd eur- je určených na čerpanie v súčasnom programovom období rokov 2007 až 2013. – (<http://www.euractiv.sk/regionalny-rozvoj/clanok/čerpanie-eurofondov-je-nastavene-prilis-centralisticky-015480>).

² http://www.cvek.sk/uploaded/files/Eurofondy_maj2006-1.pdf

³ Bastiat, Frédéric: *Co je vidět a co není vidět a jiné práce*, str. 99.

Korupcia

Rozdeľovanie eurofondov vytvára ideálne korupčné prostredie a to po celej EÚ. Pri prerozdeľovaní sa vždy aktivizuje i šedá ekonomika a deje sa tak vo všetkých krajinách a pri každom prerozdeľovaní. A taký „balík“ v rádoch miliárd eur je už veľký výzva i pre organizovaný zločin a jeho napojenia na politikov – či už na úrovni krajiny, alebo regiónu.

Korupcia, ktorá existuje pri eurofondoch, sa dá rozdeliť na priamu a nepriamu. Priama je trestne stíhateľná a sú to hlavne úplatky za pridelenie vyčlenenie zdrojov. Ich výška sa pohybuje od cca 10 % (druhá Dzurindova vláda) do cca 30 % (bývalá vláda)⁴⁴ a určite nezmizne ani za tejto vlády. Tá nepriama je cez „správne“ firmy a ľudí, ktorý figurujú na výplatných listinách, ale neoficiálne reálnu prácu vykonávajú iné osoby či firmy – zväčša samozrejme načierno. Keďže obe strany sú spokojné, jedna má bezpracný zisk a druhá si slušne zarobí, ostáva problém len v etickej rovine, lebo ani jedna strana nemá záujem o medializáciu či zmenu. Nevýhodou je „len“ neefektívnosť vynaložených zdrojov. Dost' často sú veľmi „výkonní“ pracovníci z VŠ, ktorí robia „garantov“ tomuto zaujímavému „biznisu“.

Presné percento takto „uliatych“ peňazí nie je možné stanoviť ale reálny odhad strát pri projektoch sa určite pohybuje okolo jednej tretiny zdrojov. To samozrejme hovoríme o zmysluplných projektoch, ktoré reálne slúžia na deklarované ciele. Pri „nástenkovom“ tendry minulej vlády sa zreteľne ukázalo, že mnohé projekty sú účelové a slúžia len na obohatenie „správnych“ firiem a tam je zbytočné hodnotiť percento strát. Tu je strata 100 % vyčlenených zdrojov. I keď medializované zneužívanie eurofondov je pomerne značné – je možné len reálne predpokladať, že sú len vrcholom ľadovca a verejnosť sa dozvie len o menej „šikovných“ aktéroch. A medializované prípady, napr. „nástenka“ jasne dokazujú, že i v prípade zistenej korupcie a klientelizmu, sa nič nestane ani tým menej „šikovným“... Pre záujmové skupiny je to jednoznačne zaujímavý „biznis“ s maximálnym ziskom a s minimálnymi rizikami.

Deformácia trhového prostredia

Najväčším negatívom eurofondov je však deformácia trhového prostredia. Deje sa to na dvoch stranách. Na strane konkurencie a „obdarovaných“.

Pri prvom prípade čerpanie eurofondov zvyhodňuje firmu, ktorá bola úspešná, pred konkurenciou. Firma, ktorá má takúto podporu, pochopiteľne bez problémov porazí svoju konkurenciu na donom trhu. Nerozhoduje kvalita, ale podpora. Ruka úradníka tak môže zmeniť príbeh úspešného podnikateľa na drámu o prežitie. Je paradoxné, že poctiví dodávatelia strojov a zariadení s láskou spomínajú na čase pred nástupom eurofondov, resp. masívnymi dotáciami v poľnohospodárstve, kedy boli nútení podnikatelia brať do úvahy len efektívnosť a nemali „odporúčené“ ktoré firmy by mali vybrať, ak chcú byť úspešní pri peniazoch z EÚ ...

V druhom prípade „obdarovaní“ zastavia vlastné aktivity, pretože je samozrejme, že každý uprednostní ľahšiu cestu podpory ako namáhavé spoliehanie sa na vlastné sily. Eurofondy sa tak stávajú brzdou rozvoja daného subjektu.

Znižovanie regionálnych rozdielov je tiež vznešený cieľ Bruselu. Je to téma vysoko atraktívna a zaberá na voličov, ktorí očakávajú takmer zázraky. Tento cieľ použitia zdrojov EÚ sa tiež nedarí naplniť i keď „detail“ prečo by sa prirodzené rozdiely v regiónoch mali umelo zmazávať, euroúradníkov, podobne ako mnoho domácich politikov, evidentne nenapadol ...

Problém efektívnosti eurofondov je však širší a siaha až do Bruselu. V rámci EÚ vzniká paradoxný jav, že dotácie sú určené na riešenie problémov, ktoré vytvára samotná EÚ a to hlavne cez bránenie liberalizácii trhu. Typickým príkladom je odmietanie liberalizácie služieb a voľného pohybu pracovných síl. Je logické, že krajiny s nižšou cenovou hladinou by mali mať výhodu na otvorenom trhu a spoločný trh by umožňoval „ľahanie“ zaostalejších regiónov cez vývoz svojej pracovnej sily a služieb do krajín s vysokými nákladmi. Toto však nie je v rámci EÚ možné, hlavne na smere východ – západ. Následne EÚ „zachraňuje“ svojimi fondmi zaostalé regióny. Je zaujímavé, že tento problém nie je nový a poznal ho už Adam Smith, ktorý takto definoval tri dôvody deformácií európskeho trhu: *„Dochádza k tomu väčšinou trojakým spôsobom. Za prvé: v niektorých povolaniach tí, že sa konkurencia obmedzí na menej ľudí, než koľko by sa ich venovalo tomuto povolaniu inak. Za druhé: v iných povolaniach tým, že sa*

---

⁴ informácia od spoločnosti pracujúcej s eurofondami.

počet konkurentov zvyšuje nad prirodzenú hranicu. Za tretie: tím, že sa bráni voľnému prechodu práce a kapitálu z oboru do oboru a z miesta na miesto“.⁵

A tak sme svedkami doslova trápneho vystúpenia európskych lídrov, ktorí nám jedným dychom rozprávajú ako je nutná bojovať za slobodný trh a druhým dychom „objasňujú“ prečo sa práve ten ich nemôže otvoriť. A nie len to. Nie len, že si zabezpečujú „ochranu“ svojich krajín, ale je i veľkou snahou presmerovať tok európskych zdrojov do domovských krajín. Síce je pre nich solidarita dôležitá, ale ako všetci vieme, „Čo je doma, to sa počíta“ a toto staré socialistické heslo ovládajú i politici na západe a to ako ľavicoví, tak i pravicoví.

Cena eurofondov

Pri diskusií o dial'niciach sme počuli dve ilúzie. Jednu od minulej vlády, že PPP - projekty sú zadarmo, a tú druhú od tejto vlády, že eurofondy sú zadarmo. Zdravý rozum hovorí – zadarmo nemôže byť a ani nie je nič. To „zadarmo“ pri eurofondoch má číselné vyjadrenie – 957 mil. eur za rok 2010⁶ – čo je príspevok Slovenska pre EÚ. Pokým tá suma zaplatená je istá, tak ten „zisk“ je dosť neistý. Okrem problémov pri čerpaní je ešte väčšie riziko pre Slovensko, ako malú krajinu, možné „potrestanie“ ostatnými členmi za samostatnú politiku podľa princípu „neposlúchaš – nedostaneš“. Hayek upozorňoval dávno na toto riziko: „*To, že v konkurenčnom spoločnosti možno väčšinu vecí získať za nejakú cenu – hoci cena, ktorú musíme platiť, je často kruto vysoká – je fakt, ktorého význam sa sotva dá podceňiť. Alternatívou však nie je úplná sloboda voľby, ale príkazy a zákazy, ktoré musíme poslúchať, a v poslednej inštancii priazeň mocných*“.⁷ Už sa také hlasy objavili po „držom“ slovenskom hlasovaní o neprípojení sa ku pôžičke Grécku a len budúcnosť ukáže či na svoj vlastný názor doplatíme. I keby nie, stále tu je možnosť vydierať krajiny cez „štedrosť“ eurofondov. Eurofondy sú reálnym mocenským nástrojom EÚ o ktorom boli, sú a budú neustále diskusie. Celkové rozdelenie týchto zdrojov bude vždy o lobingu jednotlivých priemyselných odvetví i krajín a nemožno očakávať, že budú zohľadňovať reálne potreby EÚ - vždy budú „rovni“ a „rovnejší“ ...

RIEŠENIE

Princíp fondov EÚ je typickým projektom prerozdelenia, kde sa objavujú i „klasické“ chyby každého prerozdelenia – korupcia, neefektívnosť a deformácia trhového prostredia. Samozrejme sú i pozitíva a ani tie sa nedajú prehliadnuť (tie sú tie najviac viditeľné veci) – tie sú však hlavne spôsobené pohľadom cez neefektívne hospodárenie z minulosti (oprava škôl, nemocníc a pod.). Snažiť sa o číselne presné vyjadrenie zisku z čerpania eurofondov je v podstate beznádejné a presné čísla nezistí nik (to sú tie menej viditeľné veci). Straty vzniknuté korupciou či neefektívnosťou sú určite obrovské, ale štatistika samozrejme neexistuje. Problém je skôr filozofický a politický ako finančný.

Naozaj sme odkázaní na túto pomoc? Stoja prínosy za tie straty? A keď už čerpanie pomoci, tak nie len výhradne na infraštruktúru – železnice, diaľnice a informatizáciu spoločnosti?

Podľa môjho osobného názoru nie sme odkázaní na eurofondy a viac by nám prospelo zrušenie adekvátnej časti nášho príspevku do EÚ. Ideálnym riešením by bolo ich zrušenie v celej EÚ s následnou liberalizáciou trhu práce a služieb. Tu by musel nastať prirodzený proces vyrovnávania, pretože bohaté krajiny by museli „automaticky“ ťahať chudobnejšie štáty, ale i regióny. Pri vhodnom podnikateľskom prostredí sa efekt „siete“ musí prejaviť na liberalizovanom trhu a silní jednoducho musia potiahnuť slabších. Nie preto, aby im pomohli, ale preto aby si pomohli oni sami pri znižovaní nákladov. Pekne sme si tento „siet'ový“ efekt preverili počas dnešnej krízy, kedy naša ekonomika „dýcha“ v rytme našich silných obchodných partnerov.

Ideálne riešenia však nie sú veľmi v praxi reálne a preto by mohol byť pre nás zaujímavé zrušiť eurofondy len pre nás s tým, že by sme znížili platby do EÚ v čo najbližšom rozsahu ušetrenom na našom rozsahu pridelených eurofondov. Ale, keď už, ta by sme predsa len museli využívať eurofondy len na veľké investície a výlučne tam, kde by projekty nekonkurovali, resp. minimálne, trhu – napr. infraštruktúra, staré environmentálne záťaž a pod. Tu sa značne eliminujú negatíva a prípadné straty korupciou a neefektívnosťou by mohli byť relatívne malé.

⁵ Smith, Adam: *Pojednanie o podstate a pôvode bohatstva národov*, str. 107.

⁶ www.cenastatu.sk

⁷ Hayek, Friedrich: *Cesta do nevoľníctva*, str. 91

ZÁVER

Čerpanie eurofondov určite nie je jednoznačne len pozitívny proces. Riešenia problémov v rámci celej EÚ je z našej strany len málo ovplyvniteľné, ale našou snahou by malo byť minimalizovať negatívne prvky tohto procesu u nás, čo je možné hlavne cez obmedzenie toku zdrojov iba do ľahšie kontrolovateľných projektov nedeformujúcich trhové prostredie. Vždy je lepšie spoľahnúť sa na vlastné „isté“ sily, ako na „neisté“ prísľuby...

Literatúra

Bastiat, Frédéric: *Co je vidět a co není vidět a jiné práce*, Liberální institut, Praha, 1998

Friedman, Milton: *Za vším hledej peníze*, Grada publishing, 1997

Smith, Adam: *Pojednanie o podstate a pôvode bohatstva národov*, Liberální institut, Praha 1, 2001